

*В.В. Тильчик – ад'юнкт Національного університету
Державної податкової служби України, м. Ірпінь*

ЗАХИСТ ПРАВ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ ЯК ПРАВОВА КАТЕГОРІЯ

Термін “захист прав” застосовується як в законодавстві? так і в науковій літературі в різному сенсі. В нормативно-правових актах дуже часто поняття “захист прав” носить достатньо невизначений, абстрактний характер і визначає можливість держави в особі органів управління, захищати, здебільшого, вже порушені права. Однак, відсутня конкретизація – гарантій та форм реалізації тих чи інших ще не порушених прав. Зважаючи на те, що правові приписи приймаються задля необхідності врегулювати ті чи інші суспільні відносини, що виникають між людьми в різних сферах їх життя, якщо іншими видами нормативного регулювання досягти найбільш ефективного результату неможливо.

В юридичній літературі, розрізняється захист і охорона прав чи охоронюваних законом інтересів.

Права та інтереси охороняються державою постійно, а захищаються лише у разі їх порушення. Захистом являється момент охорони чи одна з її форм. Зазначені поняття не співпадають. Тобто, охорона – це встановлення загального правового режиму, а захист – заходи, які застосовуються у випадках, коли права порушені чи оскаржені [1, с. 107-108].

Важливо зауважити, що на відміну від реалізації правових норм об'єктивного права, реалізація суб'єктивного права має певні особливості.

Реалізація суб'єктивних прав та законних інтересів, поряд з такими складовими правового статусу особи, як свобода і обов'язок, – це форма їх буття, що зводиться до переведення соціально передбачених благ, які закріплені нормами об'єктивного права і перебувають у розпорядженні суспільства, держави, у стан їх можливого і дійсного використання конкретною особою (особами) з метою задоволення своїх різноманітних потреб та інтересів. Щодо забезпечення реалізації суб'єктивних прав, свобод та законних інтересів, а також обов'язків, то такий процес потрібний з метою створення сприятливих умов [2, с. 151] для реалізації названих суб'єктивних можливостей та з метою охорони, захисту і відновлення порушеного права, свободи чи законного інтересу.

Для з'ясування правової категорії “захист прав платників податків” важливо визначити таке поняття, як “здійснення права платника”.

Здійснити право платника податків – означає привести його в дію. Дія права – це всі форми впливу права на суспільні відносини, що виникають у сфері оподаткування. Правовий вплив у юридичній літературі характеризується як взятий у єдності і різноманітності весь процес впливу права на суспільне життя, свідомість і поведінку людей за допомогою соціальних, психологічних, інформаційних та юридичних механізмів. При

реалізації прав та законних інтересів платники податків, як суб'єкти правовідносин у сфері оподаткування, втілюють надані їм законодавством можливості у житті, використовуючи при цьому механізм реалізації суб'єктивних прав та законних інтересів, тобто єдність правових засобів, за допомогою яких матеріалізуються їх права та законні інтереси як людини і громадянина [3, с. 346].

Юридична діяльність суб'єктів правовідносин потребує створення умов для застосування юридичних засобів з метою реалізації кожного окремого конституційно-правового права чи кожної взятої конституційно-правової свободи, а також законного інтересу особистості. Загальні і спеціальні умови та засоби (гарантії) юридичної діяльності закріплюються у Конституції України, інших законодавчих та підзаконних нормативно-правових актах.

Стадії реалізації конкретного права чи свободи, а також законного інтересу неоднакові, їх можна поділити на такі, що потребують активної діяльності зобов'язаного суб'єкта, чи такі, які потребують лише створення умов людині для реалізації нею певної можливості.

С.Г. Пепеляєв розглядає категорію захисту прав платників податків у широкому та більш вузькому аспектах.

У широкому значенні під захистом прав платників податків розглядаються всі юридичні, ідеологічні, матеріальні гарантії, встановлені у межах податкової системи держави і покликані забезпечити пропорційність обмеження прав конкретного платника податків та інтересів суспільства в цілому. У вузькому аспекті під захистом прав платників податків розглядаються звернення у ті чи інші державні органи для розгляду законності та обґрунтованості дій (бездіяльності) податкових органів щодо такого платника податку [4, с. 561].

Підтримуючи думку В.М. Ведяхіна, вважаємо, що поняття “захист прав платників податків” можливо розглядати як самостійну правову категорію, тобто як реальний феномен об'єктивної реальності [5, с. 69].

Отже, охорона та захист прав і законних інтересів платників податків є складовою інституту охорони і захисту прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина, який у нашій державі на сьогодні перебуває на стадії становлення. Потреба виокремлення такої категорії у податковому праві викликана тим, що між платниками податків і посадовими та службовими особами податкового органу виникають певні розбіжності, суперечки щодо застосування окремих положень чинного податкового законодавства.

Література

1. Алексеев, С. С. Правовая система и личность [Текст] / С. С. Алексеев, Р. К. Русинов, Н. И. Матузов // Правоведение. – 1988. – № 4. – С. 101–111.
2. Олійник, А. Ю. Конституційно-правовий механізм забезпечення основних свобод людини і громадянина в Україні [Текст] : [монографія]. / А. Ю. Олійник – К. : Алерта ; КНТ; Центр навчальної літер., 2008. – 472 с.

3. Податкові спори: виникнення, природа, засоби врегулювання [Текст] : навч. пос. / [С. В. Буряк, П. В. Мельник, В. В. Тильчик та ін.] ; за заг. ред. С. В. Буряка. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 800 с.
4. Налоговое право [Текст] : учебник / под ред. С. Г. Пепеляева. – М. : Юристь, 2005. – 501 с.
5. Ведяхин, В. М. Защита прав как правовая категория [Текст] / В. М. Ведяхин, Т. Б. Шубина // Правоведение. – 1998. – № 1. – С. 67–79.

Тильчик, В.В. Захист прав платників податків як правова категорія [Текст] / В.В. Тильчик // Актуальні проблеми правового регулювання фінансово-кредитних відносин в умовах кризи: практика правозастосування і шляхи її вдосконалення : збірник тез доповідей за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (4-5 червня 2010 року). - Суми: УАБС НБУ. - Суми, 2010. - С. 247-249.